

Nacionālā bagātība – mežs

Mežsaimniecības attīstībai velosipēds nav jāizgudro

Mērķis apmeklēt Latvijas valsts mežzinātnes institūtu *Silava* tika izvirzīts ar vēlmi uzzināt, kādu zinātnieki redz meža nozares attīstības nākotni, kādas tendences un kādus risinājumus viņi iesaka efektīvai saimniekošanai. Saruna ar institūta vadošo pētnieku **Āri Jansonu** izvērtās pagara un saistoša, bet secinājumi pēc tās bija vienkārši. Nekas jauns saimniekošanai mežā gan nav jāizdomā. – *Esam pieradināti pie domas, ka nepieciešamas inovācijas, nanotehnoloģijas, bet patiesībā gan lauksaimniecībā, gan mežsaimniecībā pēdējos simts gadus pamatprincipi nav mainījušies. Pareizā sēkla vai stāds pavasarī pareizā laikā un veidā jāiestāda, jādod pareizais mēslojums un pareizā laikā jānovāc*, – secina Ā. Jansons. Tiesa, viņš gan piebilst, ka mainījušās metodes un tehnika, arī cilvēku psiholoģija.

Mērķtiecīgs darbs, sākot no stādāmmateriāla izvēles

Un tomēr pētniekam bija arī savs sakāmais par meža apsaimniekotājiem varbūt zināmo, tāpat par modes tendencēm. Eiropas Savienības politika diktē nosacījumus, aicinot pievērsties klimata pārmaiņu mazināšanai, un mežs ir viens no nedaudzajiem un iedarbīgajiem instrumentiem. Ā. Jansons skaidro, ka tāpēc ir jo būtiski iemācīties to izaudzēt ātrāk. Turklāt tādu, lai tas mazāk ciestu klimata pārmaiņu ietekmē solītajās biežāk notiekošajās ekstrēmajās dabas parādībās (piemēram, vētrās). – *Tas prasa mērķtiecīgu darbu*, – uzsver sarunbiedrs.

Pirmais ir atbilstoša, mūsu apstākļiem piemērota stādāmmateriāla izvēle. Kur tos iegādāties, nevienam vairs nav jānāca – Latvijas kokaudzētavās. Ā. Jansons zina stāstīt, ka šobrīd izveidojies stādu deficīts, jo ja valsts mežos jau vēsturiski ir stādīts daudz, tad pēdējā desmitgadē ļoti mainījusies privāto meža īpašnieku attieksme – stādītās platības pieaugušas apmēram divas reizes. Viņš nepiekrīt sabiedrībā valdošajam stereotipam, ka meži tiek

pārlietu izzāģēti un ar laiku Latvijā varētu pietrūkt kurināmā. – *Tiek zāģēts mazāk nekā pieaug!* Pieminu lasīto, ka privātos neapmierina koksnes cena un viņi stādīšanā nav ieinteresēti. Pētnieks klāsta, ka naudas pelnīšana vairs nav vienīgais meža stādīšanas un kopšanas iemesls. Pagājušā gadsimta 90. gadi, kad tika atgūti īpašumi un cilvēki mantotajā mežā saskatīja varbūt pat vienīgo iespēju nopelnīt, sabojāja sabiedrības viedokli par īpašnieku attieksmi pret mežiem. Tobrīd šķita, ka viņu vienīgā interese ir tikai gūt peļņu. Viņš uzsver, ka mežam ir arī citas funkcijas, un runa nav par ogām un sēnēm, jo tās var augt arī bez tā. Meži var dot aizvēju tiešā un pārnēstā nozīmē, jo patīkami taču skatīties uz saņemtu, daudziem – pat dzimtas īpašumu.

Palmas Latvijā neaugs, bet sugu dažādība pieaug

Uz jautājumu, vai Latvijas arvien siltākās ziemas, kad pagarinās koku veģetācijas periods, neliks kādreiz domāt par palmu stādīšanu, sarunbiedrs smeļ. Tas būšot kā ar modē nākušo persiku audzēšanu – kādus gadus labi aug, bet tad pēk-

šņi nosalst. Un pie vainas nav pat auksta ziema, vien pavasaris, kad ir nepastāvīgi laikapstākļi. Tāpēc Latvijā arī turpmāk pamatā tiks stādīti šie ierastie bērzi, egles un priedes. Tiesa, mežaudzēs pamazām ienāk arī citas sugas. – *Nevajag no katra koka gaidīt tikai labās īpašības. Katrai sugai ir savi mīnusi un plusi, un cilvēki grib mazināt riskus*, – teic sarunbiedrs. Nelielos apjomos privātie stāda, piemēram, dižskābaržus. Ir arī eksperimentāli stādījumi, kuros zinātnieku mērķis ir izveidot labu sēklu bāzi. Lielākoties to audzes ir Kurzemē, bet tie piemēroti augšanai arī piejūrā. Iekšzemē gan tie varētu ciest no sala. Šai sugai vajag arī diezgan auglīgu augsni, bet citādi šie koki aug un atjaunojas labi. Tos nebojā dzīvnieki (izņemot zaķus), mizgrauži, kas mežsaimniecībā ir liela problēma. Mazāk arī cieš no vēja. Pētnieks secina – perspektīvs koks. Pēdējos gados sāks pa druska stādīt arī zināmu, bet it kā no jauna atklātu sugu – melnalksni. Tas aug visur, pie tam Latvijā pieejams labs stādāmmateriāls. Arī šīs sugas koki negaršo dzīvniekiem, kukaiņu bojājumus rada vien lapgrauži, kas gan var apturēt koksnes pieaugumu, bet koks neiet bojā. Izdzirdot ieteikumu, ka stādāma būtu arī papele, daudzi limbažnieki, visticamāk, rauktu degunus. Vēl atmiņā, kā tās auga Raganas ceļa malā, piepūkojot visu apkārtni, tāpēc tika nozāģētas. – *Tāda attieksme pret papelēm ir padomju laika mantojums*, – secina sarunbiedrs. Viņaprāt, ideja par ātri augošu papelu stādīšanu ceļmalās bija laba, bet vajadzēja stādīt vīrišķos, ne sievišķos klonus, tad nebūtu pūku pilna apkārtnē. Vēl dzirdēts – nepatīk, ka papeles ir nenoturīgas pret vēja brāzmām. Pētnieks skaidro, ka koki laikus jānozāģē. Papele nav ilgmūžīga, 20–25 gados tā ir pieaugusi un saimnieciski izmantojama. Šīs sugas lielais pluss ir tieši ātraudzība, bet ļoti svarīgi to audzēša-

nai izmantot atbilstošu, Latvijā pārbaudītu klona stādāmmateriālu.

Jālauž uzskats par stādīšanu un kopšanu

Savs sakāmais pētniekam ir arī par pašu stādīšanu. Viņš uzskata, ka vajadzētu lauzt tradīciju, cik koku stādīt hektāra platībā. Padomju laikos stādīti 5000–6000 uz hektāru, jo valdīja viedoklis, ka mežam jābūt biežam. Tagad uz hektāru stāda vīrs 2000, bet pietiktu arī ar pusotru tūkstoti. – *Lai kokam ir vieta augt, lai tam nav jādomā, kā pārāgt kaimiņu, bet tas varētu visu savu jaudu izmantot augšanai*, – skaidro pētnieks. Vēl grūtāk meža īpašniekam esot pārkāpt psiholoģiskajam sliekšnim par jaunaudzju kopšanu. Ne sākumā, kad kociņi vēl mazi, bet pēc tam, kad tie pastiepušies jau aptuveni četru metru garumā. – *Var saprast cilvēkus, ka viņiem tad ir grūti ņemt rokā zāģi un gandrīz katru otro nozāģēt. Tik daudz darba tajā ieguldīts... Tomēr tas jā dara, ja vēlas, lai mežs izaugtu pēc iespējas labāks. To nedrīkst nokavēt*, – skaidro Ā. Jansons un jaunaudzju kopšanu salīdzina ar izglītības sistēmu. Gan bērnam, gan kokam ir būtiski, cik tajā iegulda bērniņā. – *Pēc tam viņi jau dzīvo savu dzīvi, maz var ko mainīt...* Koki būs saauguši par biežu, pieaugums mazs, vainagi, tiem stiepjoties pret sauli, būs īsiņi un augšā izveidojusies lielā masa radīs risku, ka vējš tos var izgāzt. Retāk stādot un kārtīgi izkopjot mežaudzes, pie saimnieciski izmantojama koka var tikt ātrāk, pie egles un bērza – jau 50 gados.

Lasīju, ka kokiem gluži labi patiktu, ja tos mēslotu ar pelniem. – *Meža īpašnieki par to noteikti pasmaidītu, bet tādi eksperimenti notiek*, – teic pētnieks. Viņaprāt, tikai loģiski būtu, ja ar zariem no meža iznestās barības vielas ar pelniem tam atgrieztu. Sarežģīti gan būtu atrisināt tehnoloģisko pusi, kā to izdarīt, pie tam vislabāk būtu, ja pelnus varētu izkaisīt, sastrādātus granulās. Bet kā ļoti svētīgu lietu sarunbiedrs vērtē to, ka arvien vairāk arī privātie meža īpašnieki sākuši kopt grāvjus, tā regulējot mitruma līmeni mežā.

Limbažu pievārtē Eglaiņu saimniecībā aug hibrīdapses

Katrs pats domā, kā nodarbināt savu zemi. Tāds brīdis par to izšķirties pirms gadiem septiņiem pienāca arī Limbažu pagasta *Eglaiņu* saimniecīkiem. **Mārīte Grundšteine** zina stāstīt, ka māju pilsētas pievārtē uzbūvējis viņas vectēvs 1936. gadā. Klāt nācis arī 5 ha zemes, t.sk. mežs un lauksaimniecības zeme. Savulaik tajā audzētas bietes, kartupeļi, arī auzas, mieži, bijušas ganības lopiņiem. Kad tas viss vairs nebija vajadzīgs, nolemts apmērot. Par to izšķirties mudināja arī tas, ka Mārītes brālis Jānis ir mežzinis pēc profesijas un viņa dzīvesbiedre Sarmīte strādā Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrā.

Sarmīte atceras, ka viņas rokās toreiz nonācis Kalsnavas kokaudzētavas izdots buklets par apšu stādīšanu, – sak, tāda plantācija būs labs 3. pensijas līmenis. Bijuši pētījumi par šo ātraudzīgo sugu, no kuras atdevi var sagaidīt vēl paša stādītāja dzīves laikā. Līdz šādā meža izstrādei varot nonākt jau gados 15. Papētīta pieredze apšu audzēšanā ne vien Latvijā, bet arī Zviedrijā, un kopš 2014. gada pavasara apses aug arī *Eglaiņu* saimniecības pusotrā hektārā.

Mārīte atceras, ka no Kalsnavas audzētavas atvestas tādas nelielas stādu pīķiņas, nomāts meža traktors ar milzīgu lemesi, kas apvērsis tādas kā vagas stādīšanai. Izvērtusies pamatīga talka.

Apses apdraud meža dzīvnieki, tādēļ pāris gadu kociņus to mazotnē nācies apstrādāt ar repelentu. Līdzējis vai nu tas, vai arī ciemata tuvums (plantācija atrodas tuvu mājām), bet meža dzīvnieki to daudz nav apskādējuši. – *Ja nu kāds stirnu buciņš nobadījis, kad rāgi niezējuši*, – nosmej Mārīte. Tāpat pēc iestādīšanas vairākas reizes vajadzējis pacīnīties ar nezālēm, kas auglīgā zemē labi jutušās. Mazajiem kociņiem ar tām bijis grūti konkurēt. Sarmīte stāsta, ka reiz mežaudzi apraudzīt atbraukušie kolēģi ieteikuši pa starpu iestādīt eglītes. Tā audze veidojas nedaudz mazāka. Arī nezinātajam labi saskatāms, ka kociņu apkārtmērs ir dažāds – kāds audzis patiesi dūšīgi, cits ne tik ļoti. Sarmīte secina, ka pie vainas esot kloni. Stādāmmateriāls tiek audzēts mēristēmā,

Eglaiņu saimniece Mārīte Grundšteine izrāda pusotru hektāru lielo hibrīdapsu stādījumu

kur klonus perfekti nodalīt esot grūti. Mīnuss arī, ka ātraudzīgā suga pavasaros cieš no sala – veidojas t.s. sala plaisas.

Līdz *augļiem* apšu plantācijā vēl jāpagaida. Ir arī grūti saprast, kādi īsti tie būs. – *Nekad nevari zināt, kāda cena konkrētās sugas kokiem varētu būt. Šobrīd, piemēram, mizgrauži apsēduši egles, to*

piedāvājums ir liels un cenas krītas, – skaidro S. Grundšteine. Izrādās, ka pēc izstrādes apse piedzīvo, varētu teikt, otro jaunību – tai aug atvases, ko var izmantot, piemēram, šķeldošanai. Šobrīd mežaudzes saimnieki var priecāties par tās labaskatu un acīmredzamo pieaugumu, par to, ka zeme ir lietderīgi izmantota.

Apmežošana un atmežošana – iespēja pielāgot zemi savām vajadzībām

Apmežošana ir meža ieaudzēšana vietā, kur tā iepriekš nav bijis, savukārt atmežošana ir tā pārveidošana citā zemes lietošanas veidā. Abas darbības ir gana izplatītas, lai gan Valsts meža dienesta (VMD) Ziemeļvidzemes virsmežniecības virsmežziņa vietniece **Inese Pidža** stāsta, vairāk tomēr mežu ieaudzē. Šis process arī ir salīdzinoši vienkāršāks. Apmežošanu lielākoties veic teritorijās, kas citādi grūti izmantojamas, ir nelielas, tām grūti piekļūt ar lauksaimniecības tehniku. Ja šāda vēlme radusies, vispirms zemes īpašniekam jāvērsas savā pašvaldībā, lai noskaidrotu, vai saskaņā ar teritorijas plānojumu konkrētajā vietā var atrasties mežs. Tomēr, pat ja tas nav paredzēts, pašvaldība var izsniegt atļauju zemes apmežošanai. Pēc tam jānoskaidro, vai attiecīgā teritorija ir meliorēta. Ja ir, jāiegūst saskaņojums Zemkopības ministrijā, jo iespējams, ka meliorācijas dēļ apmežošana tomēr nebūs atļauta. Ja visas nepieciešamās atļaujas iegūtas, var rī-

koties un stādīt mežu. I. Pidža gan norāda, ka šis pēdējais etaps var neveikties tik raiti, jo Latvijā ir problemātiski iegādāties stādus, – pieprasījums krietni pārsniedz piedāvājumu. It īpaši, kopš ir iespēja saņemt Eiropas Savienības (ES) atbalstu meža ieaudzēšanai. Ja nolemts veikt meža pārveidošanu par lauksaimniecībā izmantojamu zemi, vispirms noteikti ir vērts pieteikties uz konsultāciju pie meža dienesta speciālistiem, jo šeit ir daudz dažādu nianšu, tāpat vērts izpētīt Ministru kabineta noteikumus nr. 118 *Kārtība, kādā lauksaimniecībā izmantojamo zemi ierīko mežā, kā arī izsniedz atļauju tās ierīkošanai*. Jāatceras, ka īpašumam jābūt spēkā esošai meža inventarizācijai. Nākamais solis ir iesnieguma rakstīšana pašvaldībai, kas vērsas pie Valsts vides dienesta reģionālās vides pārvaldes un VMD, lai gūtu atzinumu, vai šādu darbību atļauts veikt. To var kavēt mikrolietumu vai biotopu atrašanās vietā, ko iecerēts atmežot. Pozitīvu atbildi gadījumā pašvaldība iesniedz VMD pieprasījumu kompensācijas aprēķināšanai, jo, pārveidojot mežu par lauksaimniecības zemi, ir jāmaksā, turklāt summas ir visai ievērojamas. Tās aprēķinot, ņem vērā, piemēram, meža augšanas apstākļu tipu, arī to, vai teritori-

jai ir aizsardzības pazīmes. I. Pidža stāsta, kompensācijas apmērs var būt no četriem tūkstošiem eiro par hektāru, līdz pat vairākiem simtiem tūkstošu, jo šī ir samaksa par atmežošanas izraisītajām negatīvajām sekām – oglekļa dioksīda piesaistes potenciāla un bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, kā arī par vides un aizsargjoslu un sanitāro aizsargjoslu funkciju kvalitātes samazināšanos. Turklāt nav atšķirības – par lauksaimniecībā lietojamu zemi pārveido vēl augošu mežu vai kailcirti. Tomēr ir vēl kāda iespēja, kas pārsvarā tiek arī izmantota, – vienā vietā mežu likvidēt, bet iestādīt citā (savā vai vienojoties, citam piederībā) zemes īpašumā. Šādā gadījumā kompensācijas apmērs krietni vien samazinās. Vēl viena iespēja ir plantāciju mežs. Tā var būt aizaugusi, iepriekš lauksaimniecībā izmantota zeme, kuras attīrīšanai nav nepieciešamas ciršanas atļaujas. Lai to atkal lietotu lauksaimniecībā, jāiziet saskaņošanas process, tomēr par to nav jāmaksā. Tieši tāpat plantāciju mežu uz šādas zemes var arī ierīkot. Šajā gadījumā nav pieejams ES atbalsts, tomēr īpašnieks drīkst zemi apstādīt pēc saviem ieskatiem, turklāt, plantāciju mežu ieaudzējot, nav nepieciešams tik liels koku skaits uz hektāru kā tas ir mežaudzēm.

Īpašuma novērtēšana – inventarizācija

Šogad ne viens vien meža īpašnieks saņēmis Valsts meža dienesta (VMD) sūtītu atgādinājumu par to, ka pienācis laiks veikt pirmreizēju vai atkārtotu inventarizāciju (agrāk tika lietots termins *taksācija*). Meža likumā noteikts, ka pēc 2000. gada 17. marta veiktajām inventarizācijām derīguma termiņš ir 20 gadu, līdz ar to dati, kas savākti tolaik, būs derīgi tikai līdz šī gada beigām. Meža konsultāciju pakalpojumu centra Limbažu nodaļas vecākais mežsaimniecības konsultants **Jānis Zvaigzne**, kurš ir arī sertificēts meža inventarizācijas veicējs, jau sajutis, ka līdz ar VMD atgādinājumiem darba apjoms pieaudzis. Viņš skaidro, ka šis meža izvērtējums ļauj iegūt aktuālo informāciju par īpašuma stāvokli – tādējādi var saprast, kāda ir tā vērtība, konstatēt, kādas pārmaiņas to skārušas gadu gaitā (iespējams, to papostījušas vētras vai ugunsgrēki, veikta ciršana). To visu ir svarīgi noskaidrot. Tāpēc, ja nepieciešama inventarizācija, jāmeklē speciālists, kurš šo darbu var izdarīt. VMD mājaslapā atrodams sertificētu inventarizācijas darbu veicēju, sauktu arī par taksatoriem, saraksts un viņu kontaktinformācija, par to var interesēties arī mežniecībās.

Pirmais, ko speciālists gribēs zināt, – vai ir pieejama visa nepieciešamā dokumentācija un pats galvenais – zemes robežu plāns. – *Lai redzam, kur mežs atrodas. Jo parasti nav jau tikai mežs vien, tur ir kāds purviņš, kāds krūmājs, lauksaimniecības zeme. Mērnieki visu ir sadalījuši. Tad braucam un skatāmies, kāda ir šī brīža situācija.* Robežu plānu var iegūt Valsts zemes dienestā, arī portālā latvija.lv. Vēl ļoti svarīgi, lai mežā būtu skaidri iezīmētas robežas – tas ir būtiski gan taksatoram, gan pašam īpašniekam. – *Lai nav tā, ka nonāk līdz ciršanai un rodas jautājums, kam šis koks pieder. Tomēr parasti mēs tās robežas atrodam. Ja galīgi nav kupicu, jāsauc palīgā mērnieks.* Vēl pirms atkārtotas inventarizācijas no VMD būtu jāsaģadā aktuālie jeb iepriekš veiktās taksācijas dati par īpašumu.

Un tad jau inventarizācijas veicējs dodas mežā – izpēta koku sugas, mēra augstumu, resnumu, nosaka vecumu, arī augšanas apstākļus. J. Zvaigzne stāsta, ka dažkārt jānostaigā lieli attālumi, jātaksē 20, 30, arī 50 ha lielas platības. Ir reizes, kad līdzī vėlas nākt arī īpašnieki. Tomēr speciālists atzīst, ka viņi vairāk traucē, ne palīdz, jo lielākoties tas nozīmē tērēt laiku dažādu jautājumu skaidrošanai, ne tiešajam darbam.

Kad inventarizācija veikta, viss *jāuzliek* uz papīra. Dokumentācija tiek sagatavota divos eksemplāros, no tiem viens elektroniskā formātā nonāk VMD, otrs paliek īpašniekam. Un tas ir pamats, kas ļauj veikt turpmāko saimniecisko darbību mežā, t.sk. plānotu koku ciršanu, dod iespēju saņemt nekustamā īpašuma nodokļa atlaidi par jaunaudzēm, Eiropas Savienības un valsts atbalsta maksājumus par veiktajām aktivitātēm, saņemt kompensācijas par saimnieciskās darbības aprobežojumiem.

Jāpiebilst arī, ka par laikus neveiktu meža inventarizāciju var sodīt administratīvā kārtā – gan izsakot brīdinājumu, gan piespriežot naudas sodu.

Sagatavoja **Regīna TAMANE** un **Aiga VENDELIŅA-ĒKE**

Par pielikuma saturu atbild SIA «Izdevniecība Auseklis», redaktore Regīna Tamane. Pielikums tapis sadarbībā ar Meža attīstības fondu.

Kā neiekrīst pārdodot

Ierakstot interneta meklētājā frāzi *izdevīgi pērk mežu*, piedāvājumi to izdarīt ātri un par visaugstākajām cenām ekrānā sabirst cits pēc cita. To pašu redzam un dzirdam sludinājumos un reklāmās. Tomēr, ja izlemts mežu pārdot, viss jāapsver kārtīgi. Meža konsultāciju pakalpojumu centra Ziemeļvidzemes nodaļas vecākais mežsaimniecības konsultants **Andris Vīrs**, citējot labi zināmu latviešu tautas parunu, saka: – *Septiņreiz nomēri, vienreiz nogriez.* Pārdot var gan mežu kopā ar zemi, gan ciršanas tiesības. Jebkurā gadījumā jāuzsina īpašuma vērtība. Tā sevī ietver divas lietas – kadastrālo un tirgus vērtību, un tieši pēdējā visvairāk interesē pārdevēju. Lai arī to parasti piedāvā aprēķināt potenciālie pircēji, speciālists norāda – lai neradītu interešu konfliktu, audžu dastošanu (koku uzņēmēšanu) un novērtēšanu vajadzētu uzticēt neatkarīgam pakalpojuma sniedzējam. – *Cērtamu mežaudžu vērtība būs viena, pa-*

rasti lielāka. Nepieaugušām audzēm tā būs cita, jaunaudzēm atkal cita, savukārt neatjaunotiem izcirtumiem – vismazākā. Pircēju visvairāk interesē, kā nopirkt īpašumu ar cērtamu mežu, lai ātri gūtu ieņēmumus. Ja izlemts pārdot tikai ciršanas tiesības, Valsts meža dienestā jāizņem ciršanas apliecīnājums jeb atļauja, tāpat jānoformē cirsmas pirkuma līgums. Cirsmas var pārdot fiziskai vai juridiskai personai, kā arī interneta izsolē.

A. Vīrs norāda – lai noslēgtu pārdevējam iespējami izdevīgāku darījumu, jāizpēta vairāki piedāvājumi, nekādā gadījumā nepiekrītot pirmajam. – *Īpašniekam vienmēr jāatceras, ka situācijas noteicējs ir viņš. Ja man kāds prasa, kāda ir cirsmas vērtība, es saku, ka tā ir tāda, par kādu jūs to pārdosiet. Kad mēs nodostojam kokus un iedodam novērtējumu, tā ir tikai orientējošā cena. Ir jāprasa vienam, otram, trešajam un jāpārdod tam, kurš piedāvā visvairāk un maksā naudu uzreiz.*

Tomēr arī tad, kad pircējs izvēlēts, nākamie soļi jāasper ļoti uzmanīgi. Vispirms kārtīgi jāizlasa līgums. Detalizēti jāiepazīstas ar nosacījumiem, nepieciešamības gadījumā var pieprasīt veikt izmaiņas līgumā. Jāpārbauda datu patiesums – bankas konti,

CA numuri, uzņēmuma statuss *Lursoft* datubāzē. Ja līgums ir uz vairākām lapām, A. Vīrs, balstoties uz situācijām, kādas darba gaitās nācies pieredzēt, iesaka parakstīt tās visas, neatkarīgi no tā, ka paraksta vieta ir tikai līguma beigās. Pretējā gadījumā negodīgs pircējs pēdējā brīdī var vienošanās nosacījumus mainīt. Tādi gadījumi, diemžēl ir bijuši, tāpat kā līgumos lasīti dažādi brīnumi: – *Meža izstrādes veicējs apņemas ievērot Baltijas normatīvos aktus. Pārdevējs apņemas piecu dienu laikā pēc naudas saņemšanas to pārskaitīt atpakaļ uz pircēja norādīto bankas kontu. Normatīvo aktu pārkāpuma gadījumā pārdevējs apņemas maksāt soda naudu un segt mežam nodarītos zaudējumus. Pircējs apņemas ievērot Rumānijas likumdošanu.* Tiesa, pieredzēts, ka krāpties mēdz arī pārdevēji, piemēram, notīrējot vienu un to pašu mežu diviem pircējiem.

A. Vīrs arī atgādina, ka, pārdodot cirsmu, līgumā jāatceras iestrādāt prasību darbu veicējiem sakārtot ceļus, krautuvju vietas, aizvākt zarus, šķeldu. Vienlaikus speciālists spriež – patiešām rūpīgi jāpārdomā, vai mežu vispār pārdot, jo tā vērtība ar gadiem tikai pieaug.

Mežs kā mantojums

Kā rīkoties, lai mežu atstātu mantojumā un kas jāņem vērā, šādu mantojumu saņemot, skaidro zvērināta advokāte **Inese Baikovska** un zvērināta notāre **Dace Ozoliņa**. Uz mežu attiecas tie paši nosacījumi, kas uz jebkuru nekustamo īpašumu. Atstāt to mantojumā īpašnieks var, rakstot testamentu – privātu vai publisku. Privātais jā-sastāda pašam, tam vairs nav nepieciešama divu liecinieku klātbūtne, kā bija kādreiz. Dokuments jāraksta ar roku, vislabāk to apliecināt ar piezīmi *rakstīts pašrocīgi*. Tāpat jāatceras, ka jānorāda precīzi to cilvēku vārdi, uzvārdi, personas kodi, kuriem īpašumu izlemts novēlēt. Tomēr allaž pastāv risks šādi rakstītu testamentu pazaudēt. Par dokumenta esamību neviens var arī neuzzināt, tāpēc drošāk sagatavot publisku testamentu pie notāra. Pēdējo gadu laikā ir izveidots Publisko testamentu reģistrs, kas atvieglo notāru darbu – datubāzē ievadot

cilvēka personas kodu, iespējams noskaidrot, vai viņš ir šādā veidā izteicis savu pēdējo gribu. Būtiski arī, ka atšķirībā no publiska testamenta privāto var apstrīdēt tiesā, cenšoties pierādīt, ka tas ir viltots vai arī sastādītājs nav bijis rīcībspējīgs.

Testamenta sastādīšana gan nenozīmē, ka īpašnieks ar savu mežu vairs nevar rīkoties pēc savām vēlmēm. Viņš joprojām var to izstrādāt un koksni pārdot. Tiesa, ja mantojumā nonāk mežs, ko īpašnieks atbilstoši likumam nav paspējis pēc ciršanas atjaunot, tas būs jāveic jaunajam saimniekam. Tāpat būs jāsamaksā, piemēram, nekustamā īpašuma nodokļa parāds, ja tāds izveidojies. Savukārt, ja ir zināms vai radušās aizdomas, ka mantojuma atstājējam bijušas ievērojamas parādsaistības, kas nu būs jāmaksā mantiniekiem, divu mēnešu laikā no mantojuma atklāšanās brīža iespējams pieteikt inventāra tiesību. Tas nozīmē,

ka notārs lūdz tiesu izpildītāju (atsevišķos gadījumos bāriņtiesu) sastādīt inventāra sarakstu. Šī procedūra mantiniekiem ļauj izvairīties no situācijas, kad parādi pārsniedz mantojuma vērtību un viņiem tie būtu jāsedz no savas kabatas. Tad gan var izrādīties, ka mantojumu labāk atraidīt, un arī tāda iespēja mantotājiem pastāv.

Vēl starp meža īpašnieku un potenciālo mantotāju var noslēgt mantojuma līgumu, ko arī veic pie notāra. Tam ir prioritāte attiecībā pret testamentu, to nevar vienpersoniski atsaukt vai mainīt. Līdz ar šāda līguma noslēgšanu mantojuma atstājējs vairs nevar brīvi rīkoties ar novēlēto īpašumu. Ja mantojuma līgumu slēdz par nekustamo īpašumu, tai skaitā mežu, tas jāieraksta Zemesgrāmatā, līdz ar to trešajam personām būs skaidrs, ka mantojuma atstājējs ar savu īpašumu var rīkoties tikai ar līgumā noteiktā mantinieka piekrišanu.